

20. maj 2015

“Kalaallit Nunaata uuliasiornermut aatsitassarsiornermullu 2014-imiit 2018-imut periusissaani nutaami Naalakkersuisunit saqqummersinneqartumi paasissutissat aallaavigalugit aatsitassarsiornermi suliffissuaqarnitta ineriartortinnissaanut periarfissat pillugit apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiatut siunnersuut.

(Inatsisartunu ilaasortat Sara Olsvig aamma Naaja H. Nathanielsen, Inuit Ataqatigiit)

Nunaqqaterpassuagut ilungersorlutik inuupput, pitsaannerusumik ulluinnarni atugaqalernissaat Inatsisartuni aamma sinaakkuserniarlugu suliassatta ilagaat, taamaattumik pitsaannerusumik atugaqartitsinissaq pillugu ineriartortitsinissatsinnut periarfissannguagut ammatittariaqarpagut, atorluartariaqarput.

Naatsumik oqaatigalugu tassa Siumumiit aatsitassanut uuliasiornermullu politikkerput.

Tamanna oqaatigisariaqarpoq, nunaqqaterpassuagut ilungersorlutik inuungamik, periarfissannguagut tamaasa ujartortariaqarpagut, Siumumiit siuttuuffigaarput politikkip taassumap timalersornera, ujartuiffiunera.

Taamaattooq nalunngilarput ukiut kingulliit amerlasuut, amerlalluartut, qiviaraanni aatsitassarsiorneq, uuliasiornerlumi, imatut malunnaatilimmik inerisaaffiusimangilaq.

Aap, ataasiakkaat ingerlasarnikuupput.

Assersuutigalugu Maamorilik matummat sueruppoq, Nalunami kuultisiorneq matummat sueruppoq.

Naatsumik oqaatigalugu; Ataasiakkaanguit marlulluunniit aatsitassarsiorfiit matusarlutillu ammartartut eqqaassanngikkaanni, ukiut 40/50-it kingulliit ataavartumik nunatsinni inuussutissarsiutaasut oqaatigineqarsinnaangilaq.

Uuliasiorneq suli ataavanninnerusutut oqaatigisariaqarpoq. Soormimiuna taamaattoqartoq? Sooq iluamik ataavartumik aallartittoqartanngila? Suna anguniartariaqarpa?

Siumumiit isumaqarpugut: Periarfissat tamaasa ammatittariaqartut, ataavartumik ukiorpassuarni aatsitassarsiorneq inuussutissarsiutaassappat. Taamaattumik tamanna angussagutsigu suut ilaatigut pisariaqarpat?

Una assersuutigissavara, immaqa ersersitsissooq qanoq pissutsit isikkoqarnermut:

Nunatta nunataa sermersuaqanngitsoq 400.000 km² missaaniippoq, tassa Australiami naalagaaffeqatigiit ilaat South Australia (SA) angeqqatigaa.

South Australia-mi misissueqqaarnermut akuersissutit 1000 missaaniipput, nunap 70%-iata missaa akuersissuteqarfiuvoq, nunap tassa angissusaata 2/3-ia missaa akuersissuteqarfiulluni.

Kisianni aatsitassarsiorfiit ingerlasut 20-22 missaannaaniipput, imaappoq 2-3% misissueqqaarnermut akuersissutini, kisianni aatsitassarsiorlutit ingerlasut nunamik atuinermini 1% ataallugu atorlugu. 1%-ia ataallugu.

Tassa pissutsit piviusut imaapput (tommelfingerregel):

Misissueqqaarnermut akuersissutit amerlasarput, nunalu annertoq akuersissuteqarfiusarluni.

Misissuinerup takutittarpa ikittuinnaat imminut akilersinnaasartut, taamaattumik aallartittut nuna annikitsuaraq taamaallaat atortaraat.

Nunatsinni misissueqqaarnermt akuersissutit 100 missaniipput, taava 2-3%-ii qulaani assersuut aallaavigalugu aallartittussat aatsitassarsiorfinngorlutik ilimagissuarput 2-4 missaaniittut. Akuersis-sutinilu taakkunani 100-ni naluarpur sorliit piviusunngussanersut, taamaammatt periarfissannguagut suut piviusorsiornerisut paasitinnagu mattussornagillu tamaasa ammatittariaqarpagut, nunaqqater-passuagut ilungersorlutik inuungamik, sulisartukkormiut suliffinnik pitsaasunik aqqutissiuunneqas-sappata, nunatta sananeqaataa naapertorlugu periarfissat ammasariaqartut Siumumiit isumaqarpu-gut.

Taavami, siunertarput naapertorlugu siunissami inuussutissarsiorneq arlariinnik sammivilerlugu, aalisarneq kisimi isumalluutaatinnagu aatsitassarsiorneq aamma ataavartumik ukiorpasuarni inuussutissarsiutaassappat, nalilertariaqannginnerparput sapinngisamik misissueqqaarnissamut akuersissutit amerlasuujusariaqartut, 300-nngornissaa sinnerlugilluunniit pitsaanerpaajussaaq.

Ataavartumik aatsitassarsiorneq inuussutissarsiutaanissaa siunertaavoq, oqaatigisariaqarluni siunissaq ungasinnerusoq isigalugu anguniagaavoq aatsitassarsiorfiit ingerlattitiviuullutik piaaffiusut, misissuiffigineqareerlutik, ingerlattivinningsimasut 5-10-llu akornaniissasut, 10-nissaat kissaataanerulluni. Ilai matugaagata, ataavartumik inuussutaasinnaaniassammat.

Tassa Aatsitassarsiornermut Uuliasiornermullu periusissiap tunngaviusumik oqariartuutaa.

Taamaattoq susassaqarfiit inuiaqatigiit ingerlaneranni attorneqartussat unamminarsinnaasullu qanoq iliuusigiffigineqarnissaat tikkuunneqarput. Immikkuualuttut amerlaqaat, periusissiaq bilagii ilanngullugit quppernerit 180 sinneqarpoq, taamaammatt oqariartuut pingaanertut siunertaq uani oqariartuutigaara.

Periusissiaq siorna atuutileqqammersoq Canadami aatsitassarsiorfimmi saqqummertittivissuarmi takutinneqarpoq, naatsumik oqaatigalugu aatsitassarsiorniat uuliasiorniallu nunatta ukiuni tulluittuni politikkaa tassuuna takusinnaavaat, iluarisimaaneqartarporlu taamaannera.

Aamma nalunngilara, ukioq manna PDAC-mi nunatta oqariartuutigigaa periusissiaq, naqissuserlugu politikki, taannaasoq. Tamanna allaat aatsitassarsiorniat ima naliliinerannik kinguneqarluni: *“Greenland is the preferred address”*, kalaallisunngorlugu ima isumaqartoq: *Kalaallit Nunaat tassaavoq allanit kajuminnarnerusoq*, imaluunniit adresseqarfigerusunnartuuvoq.

Allaammi nunarput 2013 decemberimi Europami aatsitassarsiornermi saqqummertitsiviit anner-saanni London-imi toqqagaavoq *“Aatsitassarsiorfissatsialattut pitsaanerpaatut 2013-2014”*.

Taamaakkaluartoq oqaatigisariaqarpoq ukiuni kingullerni aatsitassarsiorneq nunarsuaq tamakker-lugu unikaallannikummat, tamannalu nunarsuaq tamaat aatsitassarsiornermi oqaluttuarisaaneq qissimigaaraanni taamaattuartaarsimasoq takuneqarsinnaavoq. Allaallumi Canadami 2013-imi aatsitassarsiornermi aningaasaliinerit 30% missaani appariaateqarsimallutik, tamanna aamma nunatsinni Royaltymik eqqussinermik patsiseqarnerluni?. 2013-imi aamma nunatsinni appariartoqarpoq, oqaatigisariaqarpoq nunarput tassani immikkuullarinngilaq.

Kisianni nuannaarutissaavoq nunatsinni aatsitassarsiorniarlutik sanaartulereersut, qinnuteqartut qinnuteqalersullu oqaluttuarisaanitsinni aatsaat taama amerlatigimmata. Tamakkununnga akuusut taaneqarsinnaallutik: Qeqertarsuatsiaat kujataani rubinisiorniat, Kangerlussuarmi anorthosittimik suliallit qinnuteqartut, Killavaat Alannguani saviminissamik qaqutigoortunik paaaniarlutik qinnuteqareernikut, qinnuteqaatit qaammatini qanittumi **akuerineqarnissaat** ilimagisinnaasat Nunatta kangiata avannaarsuani zink-isiorniat, minnerunngitsumillu Kuannersuarni aatsitassat qaqutigoortut saniatigooralugu zinki uranilu.

Tamakkua aallartikaappata nunarsuarmioqatitsinnut, nunaqqatitsinnullu, takutissavarput nunatsinni aatsitassarsiorneq ingerlanneqarsinnaasoq pitsaasumik unammillersinnaasumillu.

Periusissiami anguniakkatut taakkartukkat aqutissiuuteqataaffigissavai, Naalakkersuisup immikkuualuttut taakkartorpai, uanga maani Siumup politikkaa aallaavigalugu saqqummiussivunga, taamaattumik immikkuualuttut uani iserfigissanngilakka.

Siumumiit aalajangiusimavarput aatsitassarsiortunik aallartittoqartariaqartoq, pisuussutit uumaatsut atorluartariaqarput.

Sukataartariaqarpugut suliffiit pilersinniarlugit, sukataartariaqarpugut qitornagut pillugit, sukataartariaqarpugut ilaqutariippassuit maannakkut ilungersortut pillugit.

Pissutsit qulaani taakkartorneqartut ilungersunartut taamaammata ilalernartinngilarput siumoortumik killilersuinissaq, uani assersuutigalugu nunarput aggulunnissaa sumi suna inuussutissarsiutaasansersoq, aatsitassarsiornermi taama aallartittoqarnissaa ajornakusooreertigisoq, qaavatigut aporfisaliornissaq orniginartinngilarput, kisiannili neriuuteqarluta kissaateqarlutalu aallartittoqarnissaa sinaakkutit periarfissallu pitsaasut maannakkut atuuttut iluanni.

Nalungilarpummi sulisartukkormiut ilungersoraluttuinnarluutik inuusut, aningaasarsiaat akinut qaffakkiartortunut malinnaatikkominaallutik. Suliffissat aningaasallu nunatsinni amerlanerit pilersinneqarpata, pissaqarnerit pissakinnerillu akornanni isertitat assigiinngissutaat millissasoq takorlooruminarpoq.

Tamannalumi anguniakkani qitiuvoq, periusissiallu aqutissiuusseqataaffigivaa.

Naggasiullugu una ilaarusuppara, neriuuteqarnermut qaamasumillu ilimasunnermut tunngatillugu, aamma Siumup aallartikkamili qaamasumik ilimasuttarneranut, uangalumi nammineeurlunga siunisamat qaamasumut aqutissiuusseqataarusunninnut ilimasukkusunninnullu tulluutsillugu issuaavigerusuppara:

"Tunngaviusumik ajunngitsunik ilimasuttuuvunga. Inunnguuserinerlugu imaluunniit perorsarneqarsimaninninngaanneersersoq oqaatigisinnaanngilara. Ajunngitsumik ilimasunnerup ilagivaa niaqqut seqerngup tungaanut sammitinnera, isikkatit siumut ingerlatinneri. Taartorsiorneq nalaat-tarsimaqaara, inoqatinnut upperinninnera/tatiginninnera sakkortuumik misilitsinnerani, kisianni tunniutiinnarsinnaanngilanga, tunniutiinnarusunngilanga neriuutaarunnermut. Aqqummi tassaniippoq ajorsarnej toqulu."

Nelson Mandela, Madiba.

Nunatsinnimmi siuttuusut neriuuteqanngippata, aqqutissiuusseqataarusunngippata, inuiaqatigiit qanoq piumaffigisinnaavagut neriuuteqaqqullugit?

Apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiamut Siumumiit qujavugut.

Jens Erik Kirkegaard
Siumut